

Jacek Pierzak, D. Rozmus

Ryczów, gm. Ogrodzieniec, woj.
katowickie, Strażnica rycerska 1, AZP
94-53/4

Informator Archeologiczny : badania 24, 107-108

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Poznań — Stare Miasto ul.
Klasztorna 22, 23 AZP 52-27**

**PKZ Poznań Spółka z o.o. Pracownia
Naukowo-Badawcza**

Pracami kierował mgr Piotr Śniady (autor sprawozdania) oraz mgr P. Wawrzyniak. Badania wykonano na zlecenie wewnętrzne PKZ a finansowało Muzeum Narodowe w Poznaniu. Pierwszy sezon badań. Nadzór archeologiczny nad odgruzowaniem piwnic i pracami przy posadowieniu fundamentów kamienic miejskich.

Prace wykonywano ręcznie. Piwnice obiektu wypełnione były gruzem i rumoszem, spośród którego wydobyto kilkaset ułamków różnorodnych naczyń ceramicznych i fajansowych oraz ze szkła i porcelany (datowane na k. XIX i XX w.). Uzyskano także szczątki kaflki pochodzących prawdopodobnie z jednego pieca a datowanego na 2 poł. XIX w. oraz kilkanaście złomów kamieniarki okiennej i drzwiowej wykonanej w piaskowcu, zapewne renesansowej.

Przy pracach rozbiórkowych osłabionych murów piwnicznych w kilku miejscach odsonięto nie zaburzone uwarstwienia kulturowe sięgające aż do calca. Zadokumentowano łącznie 6 profili o łącznej powierzchni ok. 40 m² i liczących średnio po ok. 25 warstw. Ceramika wydobyta z nich w trakcie częściowej eksploracji datuje najstarsze warstwy na 2 poł. XIII w.

W trakcie prac przy posadowieniu fundamentów odkryto latrynę. Konstrukcję tego obiektu (o wymiarach 160 x 160 cm) wykonaną na tzw. „rozpór” oszalowano od zewnątrz deskami (45 cm szer. i 6-7 cm grubości) a w dolnej części wzmocniono dodatkowo dwoma wieńcami.

Wszystkie belki konstrukcyjne (15 x 15 cm) posiadają znaki ciesielskie.

Całość uszczelniono 20 cm warstwą czystej gliny, natomiast dno zostało niejako wyłożone ceglami („palcówkami”) i drobnymi kamieniami (5-10 cm). Zachowana wysokość konstrukcji drewnianej wynosi 2,8 m a całość przedstawia się jako bardzo solidne i precyzyjnie wykonana robota ciesielska. Zawartość latryny została wyeksplorowana i w jej trakcie uzyskano kilka tysięcy fragmentów różnorodnych naczyń ceramicznych, fajansowych oraz porcelanowych i szklanych.

Pozyskano także kilkadziesiąt ułamków fajek ceramicznych oraz wiele szczątków organicznych (kości zwierzęce, muszle ostryg, skorupy jaj) i roślinnych (nasiona śliwy, orzecha, czereśni). Materiały wydobyte z tego obiektu wstępnie datować można od przelomu XVII/XVIII po 1 poł. XX w. Po zakończeniu eksploracji podjęto decyzję o zabezpieczeniu i zachowaniu obiektu w obecnym stanie.

Materiały źródłowe oraz dokumentacja znajdują się w Pracowni Naukowo-Badawczej PKZ Poznań Sp. z o.o. ul. Żydowska 1.

Badania zakończone.

**Ryczów, gm. Ogrodzieniec
woj. katowickie Strażnica ry-
cerska 1 AZP 94-53/4**

**Konserwator ds. Zabytków Archo-
logicznych w Katowicach.**

Badania prowadzili, mgr Jacek Pierzak i mgr D. Rozmus. Finansowane ze środków WKZA w Katowicach. Pierwszy sezon badań. Zamek średniowieczny — XIV — XVI w.

W lipcu 1990 r. przeprowadzono sondażowe badania archeologiczne na stanowisku „Strażnica rycerska” w Ryczowie k. Ogrodzienia. Badania zostały skoncentrowane w fosie oraz na wałach otaczających masywny ostaniec jurajski zwieńczony resztkami „kamienca” o trapezowym rzucie.

Warstwa kulturowa w obrębie ruin na ostańcu skalnym jest najprawdopodobniej zniszczona.

Na podstawie wyników badań możemy stwierdzić, że funkcjonujący dotychczas w literaturze obiekt jako mała strażnica rycerska może awansować do niemałego obiektu, o co najmniej dwóch wyraźnych fazach zasiedlenia. W pierwszej fazie, datowanej ceramiką na wiek XIV, wybudowano „kamieniec” na ostańcu skalnym, który otoczono fosą oraz wałem ziemnym. Wał pozbawiony jest wewnętrznych konstrukcji, poza skupiskiem kamieni stanowiących jądro podstawy wału. Usypany jest on w głównej mierze z ziemi wybranej przy pogłębieniu fosy. Ciekawą rzeczą jest oblicowanie zewnętrznej oraz wewnętrznej stoku wału kamieniami mającymi najprawdopodobniej powstrzymać erozyjne rozmywanie wału. Ceramikę uzyskaną podczas eksploracji można datować wstępnie w obrębie XIV w.

Wjazd do zamku znajdował się od strony północnej. Najprawdopodobniej w wieku XVI w. w tej części wzgórza zamkowego przystąpiono do rozbudowy przyczółka mostowego dźwigającego prawdopodobnie zwodzony pomost przerzucony ponad fosą, poczynając od pionowo obrobionej skały stanowiącej południową ścianę fosy, aż do południowego stoku wału. Dno pierwotnej fosy, zbudowane z potężnych bloków skały macierzystej wraz z wypełniskiem pierwszej fazy, przykryte było kilkoma poziomami wylewki wapiennej. Należy sądzić, że mamy tu do czynienia z kolejnymi naprawami dna fosy. Między wylewkami znajdują się cieniutkie warstwy oglejonej silej gliny oraz przewarstwienia spalenizny. Najokazalszy poziom wylewki

występuje na głębokości 240 cm, licząc od kulminacji wału. Przyczółek mostowy składał się z dwóch murków, przylegających do pionowej ściany skalnej. W odległości ok. 3 m w kierunku północnym, równoległe do pionowo przyciętej skały znajdował się kolejny murek, którego znaczny fragment odsłonięto w czasie badań. Po północnej stronie tegoż murku stwierdzono skupisko kamieni, fragmenty przepalonych konstrukcji drewnianych stanowiących resztki związanych z murkiem konstrukcji podtrzymujących pomost. Wewnętrzny stok wału przykryty został wylewką wapienną, wyraźnie przykrywającą warstwę wypełniska fosy z wcześniejszej fazy, osadzone na stoku wału. Wylewka wapienna miejscami 8-10 cm grubości stanowiła utwardzenie zjazdu z drewnianego pomostu na kulminację wału. Ceramika występująca powyżej poziomów wylewek w fosie oraz na stoku wału może być wstępnie datowana na XVI w.

Badania będą kontynuowane.

█ Rzeszów, ul. Króla Kazimierza patrz okres nowożytny

Sandomierz, woj. tarnobrzskie St. 7 kościół pw. św. Jakuba i klasztor Dominikanów AZP 89-73/7

Biuro Badań i Dokumentacji Zabytków w Tarnobrzegu

Badania prowadzili mgr mgr Marek Florek (autor sprawozdania), Leszek Polanowski i Jerzy Zub. Finansowało BBIDZ w Tarnobrzegu. Pierwszy sezon badań po przerwie od 1983 r. (poprzednie badania 1959-60, 1970, 1983). Kościół i zabudowania klasztorne od 1 poł. XIII w.

Badania podjęto w związku z planowanymi pracami konserwatorskimi i rekonstrukcyjnymi zespołu kościelno-klasztornego. Miały one w pierwszym rzędzie dostarczyć danych na temat układu przestrzennego zburzonych w XIX w. skrzydeł klasztornych, ich chronologii oraz faz funkcjonowania. Wykonano 2 wykopy badawcze: I/90 — o powierzchni 170 m², usytuowany w południowo-wschodnim narożniku zespołu klasztornego i II/90 - o powierzchni 45 m², na przedłużeniu kaplicy św. Jacka, w miejscu domniemanego styku skrzydeł południowego i zachodniego oraz jedną niewielką odkrywkę w piwnicy pod wschodnim skrzydłem klasztornym. Ponadto nadzorowano odkrywkę budowlaną przy kościele.

W wykopie I/90 odsłonięto kilka zachowanych w różnym stopniu, różnoczasowych (od XIII po XIX w.) murów ceglanych i kamiennych skrzydeł południowego i wschodniego klasztoru, kamienny XVI-wieczny kanał odprowadzający wodę deszczową z wirydarza oraz znajdujące się w obrębie pierwotnego krużganka groby. Najbardziej interesujący okazał się odsłonięty poniżej stopy fundamentowej muru budynku klasztornego datowanego na połowę XIII wieku, obiekt w postaci dwóch równoległych „murków” zbudowanych z niewypalanej cegły układanej w wątku wendyjskim, łączonej na czysty less. Przestrzeń między „murkami” od strony północnej zamykały przybite do nich deski. Wnętrze obiektu, tzn. przestrzeń między „murkami” a deską, wypełnione było gruzem ceglany — odpadami uszkodzonych i zdeformowanych podczas wypалу cegieł, między którymi znaleziono fragmenty ceramiki z XII-pocz. XIII w. (w tym prawdopodobnie także importowanej) oraz ułamek szklanej bransolety pochodzenia ruskiego. W warstwach towarzyszących murom znaleziono bardzo liczne fragmenty ceramiki, naczyń szklanych, przedmiotów codziennego użytku oraz kości zwierzęcych. Analiza tych zabytków pozwala na lokalizowanie w południowo-wschodniej części zespołu kuchni i apteki klasztornej.

W wykopie II/90 stwierdzono istnienie szeregu warstw kulturowych, w większości o charakterze gruzowiskowym i niwelacyjnym. Nie natrafiono natomiast na mury bądź ich relikty np. w postaci negatywów, które można by wiązać z zachodnim skrzydłem klasztornym z przełomu XIII i XIV w.

W odkrywcę budowlanej usytuowanej przy prezbiterium kościoła stwierdzono istnienie kamiennego leżącego poniżej ceglanych fundamentów prezbiterium i oddzielnego od nich lessową warstwą niwelacyjną. Mur ten można interpretować jako pozostałość pierwotnego kościoła pw. św. Jakuba, który został rozebrany po sprowadzeniu w 1226 r. Dominikanów. Ze względu na niewielkie wymiary odkrywki sprawa ta wymaga dodatkowych badań.

Mimo jedynie fragmentarycznego rozpoznania skrzydeł południowego i zachodniego poczynione obserwacje pozwalają zakwestionować dotychczasowe próby rekonstrukcji wyglądu zespołu klasztornego. Do najważniejszych wyników należy także zaliczyć potwierdzenie wysuniętej po badaniach w 1983 r. hipotezy o całkowicie różnym od współczesnego ukształtowaniu Wzgórza Staromiejskiego w XIII w.

Materiały i dokumentację złożono w Biurze Badań i Dokumentacji Zabytków w Tarnobrzegu.
Badania będą kontynuowane.

Sieradz, ul. Dominikańska 2 AZP 70-45

Muzeum Okręgowe w Sieradzu

Badania prowadził mgr Piotr Kurowicz (autor sprawozdania) przy udziałzie